

Peter Sherwood

Magyar stúdiók Londonban

George Cushing professzornak 70. születésnapjára

Meglepő talán, hogy a világ egyik legnagyobb fővárosában még a rangidős egyetem, a University of London sem tekinthet vissza másfél évszázadnál hosszabb múltra; azonban föderációs intézményről lévén szó, több tucatnyi intézete közül nem egy igazán patinás hagyományokkal rendelkezik. A magyar nyelv iránti érdeklődés a főváros tudományos kiadóinak és társaságainak berkeiben az egyetemi föderáció előtti időkbe is visszanyúlik. Az első angol nyelvű magyar nyelvkönyvek a szabadságharc bukása után s Kossuth szenzációs angliai körútjával kapcsolatban jelentek meg Londonban 1852-ben, illetve 1853-ban, Wékey Zsigmond valamint Csink János tollából (ld. leírásukat Cushing, 1977)¹. Eddig példányszámokról vagy az olvasók számáról nem került napvilágra adat, de figyelemre méltó, hogy Wékey kötetének egyik számozatlan lapján egy magyar-angol s angol-magyar szótár megjelentetését helyezik kilátásba, nyolc évvel az első ismeretes – kéziratban maradt – magyarországi kísérlet előtt. Éppilyen keveset tudunk a meglehetősen igénytelen 1182-es Singer-féle nyelvtanról², és ennek utódjáról, az Orosházán született Charles Gineverné Győry Ilonának férjével együtt megjelentetett 1909-es kötetkéjéről³; ezek és több efféle kiadvány a korabeli turizmus igényeinek felelhetek meg csupán. Tudományos szinten is a szabadságharc utáni években kezdtek foglalkozni Londonban a magyar nyelvvel, s nemcsak az emigrációban élő magyarok, ld. például a legrégebb angol nyelvtudományi folyóiratban megjelent tanulmányok közül a következőket: Watts, 1855⁴; Pulsky (!) 1858⁵, 1859^{6,7}, valamint Patterson, 1874⁸, 1885⁹.

Az angolok által akkor még *a Háború*ként emlegetett Első Világháború második évében, 1915-ben döbrentek rá a külpolitikai szakértők, egyetemi tanárok, politológusok és publicisták, hogy tulajdonképpen Angliában nincs olyan egyetem vagy egyetemi intézet, amely a kontinens keleti felével foglalkoznék. Ekkor született meg a School of Slavonic Studies, mely az orosz

nyelvet már 1889 óta oktató, s a Balkán iránt már érdeklődő, a Temze-parti King's College-ben talált otthont. Az intézet létrejötténél ott bábáskodott a századforduló óta a szláv világgal, valamint Magyarországgal is buzgón foglalkozó s magyarul is tudó R.W. Seton-Watson (Scotus Viator) és több előkelő szlavista: Bernard Pares, Meyendorff báró, Dimitrij Mirszkij herceg. Az intézet születésének pillanata a mai napokban külön figyelmet érdemel, hiszen a megnyitó előadást épp a kisebb szláv népek önrendelkezési jogáról tartotta az intézet egyik alapító professzora, maga T.G. Masaryk, mégpedig 1915. október 19-én, Bulgária Németország oldalán való hadbalépése után négy nappal. Tehát annak ellenére, hogy az intézet munkájának középpontjában az alapítás után rövidesen kitört szovjet forradalom miatt is főleg Oroszország, illetve a Szovjetunió állt, az intézet kezdettől fogva komoly érdeklődést tanúsított Kelet- és Közép-Európa népei és kultúrája iránt.

Még az alapítást követő években a Londoni Fővárosi Tanács közoktatásügyi hivatala felajánlott 500 font sterlinget, ami akkor kb. egy átlagos egyetemi tanár egy évi fizetésének felelt meg, a *minority languages*, azaz a kisebb(ségi) nyelvek tanítására, azonban a finn, magyar, balti nyelvekre nem sikerült megfelelő oktatókat találni. Mindazonáltal például a román nyelv és történelem tanítása már 1919-ben megindult az intézetben, s a román kormány 1925-re már három intézetbeli álláshoz biztosított anyagi fedezetet. Ez a kezdeményezés messze túlmutat a szláv világon, s ennek elismeréseként az intézet fontos folyóirata, a *The Slavonic Review* – mely 1928-tól *The Slavonic (and East European) Review* lett –, 1931-től már zárójel nélkül szerepel. Az intézet egyik korai tanára, a nyelvzeniként ismert N. B. Jopson professzor visszaemlékezéseiben említi, hogy ő már a húszas években „foglalkozott” a litvánal, valamint az albán, a finn és a magyar történeti nyelv-tannal, azonban amikor a harmincas évek elején egyik kiváló diákja, E.G. Maddocks, a magyarra szeretett volna szakosodni, Jopson ezt még korainak vélte. (Maddocks végül a szerb-horvátnál kötött ki, s abból szerzett első osztályú diplomát.)

A magyar nyelv kutatása és oktatása terén az első komoly lépéseket a magyar kormány jóvoltából teheték meg az intézetben. Magyarország 1937. októberétől kezdődően négy éven át évi 350 fontsterlinget ajánlott föl a magyar nyelvet és irodalmat előadó tanári állás létrehozására. Az állást Szenczi Miklós (1904–1977) nyerte el. Figyelemre méltó, hogy a magyar kormány egészen 1945. februárjáig fedezte az állás költségeit: Szenczi fi-ze-

tését a Németország melletti 1941-es hadbalépés után a londoni svéd követéségen keresztül folyósították. Szenczi, aki az aberdeeni egyetemen szerezte MA diplomáját, tíz éves londoni pályafutása során nemcsak nagy szorgalommal tanította a magyar nyelvet és irodalmat, hanem kiváló anglisztikai ismereteket is szerzett. Ezt az ELTE angolszakosainak több nemzedéke tapasztalhatta hazahívásától, 1947-től 1949-ig. 1957-től tanszékvezetőként tevékenykedett az angol tanszéken, egészen 1973-ban történt nyugdíjba vonulásáig. A nehéz évek alatt inkább azt az orosz nyelvtudását kellett kamatoztatnia, amelynek alapjait a SSEES-ben, akkor már a School of Slavonic and East European Studies néven ismeretes – a King's College-től különvált – központi egyetemi intézetben rakta le. Munkásságából a magyar stúdiumok szempontjából ki kell emelni azt a segítséget, amelyet Arthur H. Whitney-nek, egyik tehetséges tanítványának nyújtott a londoni Routledge kiadónál megjelent tankönyvének (Whitney 1944)¹⁰ összeállításában. Ez a nyelvészek számára még mindig érdekes, bár természetesen elavult kis kötet négy évtizeden át az egyetlen könnyen hozzáférhető magyar nyelvkönyv volt nemcsak Nagy-Britanniában, de valószínűleg az egész angol nyelvterületen.

Szenczi kinevezése alkalmából a magyar kormány 350 könyvet is ajándékozott az intézet könyvtárának, így indítva újtára ezt a nemes, napjainkig is eleven hagyományt. A King's College-től örökölt kisebb gyűjteménnyel, valamint az időközben szakszerűen gyűjtött anyaggal együtt ez az adomány lett az alapja a könyvtár immár 16000 egységre duzzadt magyar részlegének. Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy a szomszéd British Library (réggebbi nevén British Museum Library) magyar anyagával együtt a SSEES állománya képezi valószínűleg a legnagyobb nem-magyarországi magyar könyvállományt az Óvilágban. A könyvtár könyvgyűjteményei közül kiemelendő a Barton-féle, mely több ritka, múlt századbéli első kiadást tartalmaz (ennek történetét megírta Freeman és Screen, 1982¹¹), valamint Iványi-Grünwald Béla gyűjteménye, mely ezernél több, igen értékes, színes hungarikát tartalmaz, közöttük sok egyedi és/vagy Magyarországon nehezen hozzáférhető kiadást. Ez a gyűjtemény önálló katalógussal is rendelkezik (Czigány, 1967)¹². A könyvtár anyaga a nemzetközi könyvcseré intézményén keresztül mindenhol – így Magyarországon és más magyarlakta területen is – hozzáférhető.

Szenczi utódja a kelet-angliai Sheringhamban született George F. Cushing lett, aki a háború alatt a Közel-Keleten szolgált és ott többek között a török

nyelvet sajátította el. A tipológiailag a törökhöz mérhető, ám kulturális szempontból ismerősebb, európaibb magyarnak szentelve életét, Cushing már 1947-ben az Eötvös Kollégiumban hallgatta a magyar kulturális és tudományos élet nagyjait, s disszertálni készült a tizenkilencedik század irodalmából. Miután jegyzetei eltűntek és őt magát kitessékelték, visszatért az intézetbe, ahol távolléte alatt, majd az ötvenes években vele együtt is, a fentebb már említett Iványi-Grünwald Béla (1902-1965) foglalkozott a magyarral. A neves festő fia 1930-as Hitel-kiadásával és -kommentárjával maradandót alkotott a magyar történelemtudomány számára. Ami a külföldi magyar stúdiumokat illeti, gyűjteményén túl cikkeinek hosszú sora is (bibliográfiája Czigány, 1967. 17-20 o.)¹² bizonyítja, hogy milyen lankadatlan kutatója s szakértője volt a magyar-brit kapcsolatoknak.

George Cushingnek nemcsak a disszertációjához kellett újra hozzáfognia: a magyar nyelv, irodalom, sőt történelem tanítását is meg kellett szerveznie az egyetemen. A PhD-jét, doktori disszertációját 1952-ben védte meg, *National Classicism in Hungarian Literature* (Nemzeti klasszicizmus a magyar irodalomban) címmel. Ez az első angol nyelvű disszertáció Angliában, amely a magyar irodalmat részletesen tárgyalja. Mértéktartó, higgadt tárgyalásmódja, hatalmas ismeretanyagra alapozott józan ítéletei, valamint pártatlansága s egyben összefoglaló jellege következtében ez még mindig kitűnő bevezetőül szolgálhat a múlt század magyar irodalmába, s nemcsak a magyar ajkúak számára. Sajnálatos módon nyomtatásban nem jelent meg, a londoni egyetem központi könyvtárában, valamint az Országos Széchényi Könyvtárban azonban hozzáférhető. Ami a tananyagokat illeti, figyelemre méltó az a Széchenyitől Illyésig terjedő válogatás a magyar irodalomból, amely Cushing szerkesztésében *Hungarian Prose and Verse* címmel látott napvilágot (Cushing, 1956)¹³. A tömör és szellemes bevezető tanulmánnyal ellátott kötet részben az akkortájt nehezen hozzáférhető, nem egyszer hiányos magyar kiadásokat volt hivatott pótolni az egyetemi és magántanulásban, de maradandóságát, nélkülözhetetlenségét mi sem igazolja beszédesebben, mint az, hogy 1973-ban újra kiadták. A magyar nyelvvel s annak külföldön hiányosan ismert háttérével s rokonságával foglalkozik egyik legfontosabb fordítása – bár a fordításnál lényegesen nagyobb munkát végzett Cushing, amikor Hajdú Péter kiváló összefoglalását, a *Finnugor népek és nyelveket egy, a magyarról szóló fejezettel kiegészített változatban tolmácsolta* (Hajdú-Cushing, 1975)¹⁴. E té-

ren azóta sem jelent meg megbízhatóbb ismeretterjesztő munka az angolul tájékozódó művelt nagyközönség számára.

George Cushing immár négy évtizede publikál hasznos, élvezetes cikkeket a legváltozatosabb témákról, az obi-ugor medvekultusztól kezdve Bajzán, Petőfin, Babbitson, Illyésen keresztül a magyar desiderativus (a *mehtnékem van* típusú szerkezet) olvasmányos leírásáig. Ezeknek egy része az intézet már említett folyóiratában látott napvilágot. Ide sorolandók precíz, kitűnően betájoló elő- s utószavai is, pl. a George Szirtes-féle új Madách-fordításhoz (Madách-Szirtes, 1988)¹⁵, vagy Kosztolányi *Nérójának* újabb angol kiadásához (Kosztolányi-Fadiman/Szirtes, 1990)¹⁶. Hatalmas érdeklődési területről tanúskodnak ismertetései, melyek száma bizonyára jóval meghaladja a százat. George Cushing magyar-angol kulturális hidakat kiépítő munkásságát remekbe szedett műfordításai tetőzik be. Számtalan kisebb-nagyobb elbeszélés és esszé mellett időtálló, veretes angolsággal tolmácsolta a *Puszták népét*, az *Egri csillagokat*, Illyés Petőfi-életrajzát, egy-egy kötetnyi Ady-prózáat, Móricz-elbeszélést, Petőfi-anyagot, valamint a XIX. század előtti magyar(országi) irodalom gyöngyszemeit (néhol egyenesen latinból, Zrínyit pedig versbe szedve...)(Ld. Illyés-Cushing, 1967¹⁷; Illyés-Cushing, 1973¹⁸; Gárdonyi-Cushing, 1991¹⁹; Ady-Cushing, 1977²⁰; Móricz-Cushing, 1988²¹; Petőfi-Köpeczi, 1974²²; Klaniczay, 1985²³). Korunkban nincs ehhez mennyiségben és minőségben mérhető magyar-angol fordítói oeuvre. Kedvenc témái közé tartozik azoknak a magyar-angol kapcsolatoknak a múltja, amelyeknek ő is szerves részévé vált. Dolgozatainak pusztai felsorolása meghaladná e cikk terjedelmét.

A SSEES-ben ma már többen foglalkoznak a magyar stúdiók egyéb ágazataival is. Az 1956-os forradalom után jött Angliába Péter László, aki még oxfordi doktorátusának beadása előtt érkezett Londonba 1963-ban, hogy az intézetben a magyar történelemmel foglalkozzék; így Cushing lemondhatott az ezzel kapcsolatos kötelezettségeiről. 1990 óta van rajta kívül még egy magyarul jól tudó történelemtanár az intézetben, Martyn Rady, aki disszertációját Buda város középkori történetének szentelte ugyan, de előszeretettel foglalkozik minden közép- és kelet-európai ország történetével, a legújabb időkig. Régi szálak fűzik az intézethez George Schöpflint is, a *Nyugatot* alapító Aladár unokáját, aki a Londoni Egyetem egyik nagyobb, nemzetközi viszonylatban is elismert intézetének, a London School of Economics-nak is tanára. A társadalomtudomány tanszéken főleg a térség háború utáni fejlő-

désével foglalkozik, különös tekintettel a nacionalizmusra. A tanítógárdáról szólva meg kell emlékezni arról az 1964 óta érvényben levő brit-magyar kulturális csereegyezményről, amelynek keretén belül olyan anyanyelvi lektorok segítségét élvezhette az intézet a gyakorlati nyelvtanítás terén, mint pl. Egri Péter irodalmár, Pálffy István és Csapó József debreceni anglisták, valamint Hajdú Mihály és Hollósy Béla nyelvészek. Végül pedig meg kell említeni, hogy az angol egyetemi szabályzatok megkövetelik, hogy minden végzős vizsgabizottságban részt vegyen legalább egy kívülről: olyan, az egyetemeknek az illető tárgykörben elért eredményeit ismerő szakember, aki a tapasztalathoz, s a gyakorlathoz méri a végzős munkáját. Ennek a szép, angolos fair-play-t biztosító hagyománynak köszönhető, hogy sok kiváló szaktekintélyt vonhatott munkájába az intézet magyar vonatkozásban is: pl. Stephen Ullmann, azaz a Gombocz-tanítvány Ullmann Istvánt, aki az általános jelentéstannak talán a legalaposabb művelője volt e században, az irodalomtörténész Czigány Lórántot (aki a SSEES-ben védte meg a később magyarul is megjelent PhD-jét (Czigány, 1976)²⁴, vagy a magyarul is kitűnően tudó oxfordi történészt, Robert Evanst. E szaktekintélyek mintegy utódainak tekinthetők azoknak a tanároknak, tudósoknak, akik a második világháború sürgő-forgó évei alatt alkalmi vagy sorozatos előadásaikkal hozzájárultak az intézet eredményes tanítói munkájához: a remek Karinthy-fordítása (Karinthy-Duckworth Barker, 1939)²⁵ révén, életének kilencedik évtizedében újra ismertté vált Vernon Duckworth Barker, aki a harmincas évek magyar írógárdáját személyesen ismerte; a neves történész és publicista C. A. Macartney; a történész Marczali Henrik lánya, Marczali Póli, aki nyelvtanárként tevékenykedett az intézetben; vagy – last but not least – Buday György.

A kezdő diplomatervezetek kialakítására az ötvenes évek folyamán került sor: az intézet mindmáig az egyetlen Nagy-Britanniában, ahol lehetséges kizárólag magyarból első fokozatú BA (azaz Bachelor of Arts) diplomát szerezni. Természetesen magasabb fokozatok (MA, MPhil, PhD) is elérhetők. 1967-re oly mértékben megnőtt a magyar iránt érdeklődők száma, hogy a lektor segítségével sem tudták megoldani a tanítási gondokat. Ezért az intézet felvette a volt Cushing-tanítványt, az akkor épp finnugor témából ledoktorált Michael Branch-ot tanársegédként. Ő 1972-re egy finn diplomatervezettel bővítette az intézet kutatási és oktatási területét, s erre a szakra azonnal át is tért (majd 1980-ban az egész intézet igazgatójává lett). Ekkor lépett

helyébe e sorok írója. S noha főleg magyar nyelvvel és irodalommal foglalkozom, a magyarországi angoltanulást is szolgálni kívántam, amikor a generikusan Országgh-szótárnak nevezett magyar-angol kéziszótár teljesen új, 1990-ben megjelent kiadását az Akadémiai Kiadó munkatársával, Magay Tamással elkészítettem (maga Országgh László 1984-ben bekövetkezett halála miatt ennek sajnos csak néhány kezdőbetűnyi anyagát nézhettem át). Mivel Angliában az ún. személyre szóló professzorátus a kinevezettel együtt lesz nyugdíjas, amikor 1986-ban George Cushing a magyar stúdiumok első brit professzoraként nyugdíjba vonult, az intézet meghirdetett egy tanári állást. Ezt tölti be 1987 óta a jeles uralista, Daniel Abondolo, akinek a Magyarországon megjelent doktori disszertációja (Abondolo, 1988)²⁶ mindeddig a legeredetibb s egyben a legigényesebb leírása a magyar flektáló morfológiának. Az irodalom területén különösen a nyelvi-formai kötöttségek mibenléte és kommunikatív értéke foglalkoztatja, s a legváltozatosabb nyelvekből vett példákkal színezett előadásorozatai (a metrikáról, népköltészeti alkotásokról) más tanszékek s intézetek diákjait is vonzzák.

A magyar szak az intézet négy tanszéke közül a kelet-európai nyelvek és irodalmak tanszékéhez tartozik. Aki magyarból vagy főleg magyarból óhajt diplomát szerezni, az idejének nagy részét a nyelvtanulással, nyelvészettel és irodalommal tölti. Azonban nyelvóráira járhatnak más tanszékekről is. Az intézet rendelkezik még orosz, történelem és társadalomtudomány tanszékkel, de elvileg a Londoni Egyetem bármelyik intézetéből látogathatja bármelyik diák bármelyik SSEES-beli órát, előadást. A gyakorlatban ez kevéssé valósulhat meg a nagy távolságok, ütköző tanrendek, s újabban a laza föderációs szervezeten belül kialakult anyagi problémák miatt, tény azonban, hogy a háború alatt és azóta százával foglalkoztak a magyarral a Londoni Egyetemen, kivált az esti tanfolyamon. Ez egészen a hatvanas évekig amolyan levelező tagozattal is szolgált, s fontos részét képezte a magyaroktatásnak.

A diplomások száma az utóbbi években több okból is megcsappant, azonban egyre nő azoknak a száma, akik legalább a magyar nyelvvel meg akarnak ismerkedni. Az érdeklődők között természetesen nagyrészt angol anyanyelvűeket találunk, de voltak már svéd, német és japán végzősök is. Magyarok és magyar hátterűek is akadnak bőven, kivált a diplomások között. Ezzel kapcsolatban megemlítendő, hogy a jó magyar nyelvtudás önmagában még nem elégséges a diplomára való felvételhez, hiszen ezen az alapon több millióan követelhetnék felvételüket a magyar szakra. Ugyanakkor az angliai

iskolákban nem tanított magyar nyelv teljes hiánya sem akadályozhatja meg a magyar nyelv és kultúra iránt érdeklődő, a nyelvek iránt bizonyítottan fogékony, s egyéb tekintetben is ígéretesnek tűnő diák felvételét. Akár a többi humán tárgy (filozófia, történelem, más ritkább nyelvek) esetében, a magyar szak elvégzése sem garantál állást, bár a tapasztalat azt mutatja, hogy a legtöbb, magyar diplomával rendelkező diák valamilyen formában mégis hasznosítani tudja a diplomatanfolyamon szerzett ismereteit életpályájának egyik vagy másik, gyakran több szakaszában is.

Az angol egyetemi rendszer egyik alappillérenek még mindig a tanítás és a kutatás közötti szerves kapcsolat tekinthető. A magyar nyelv terén a tanzéki csoport kutatásának középpontjában most is a szótárírás és -szerkesztés áll. A csoportban, számítógép segítségével most készül egy új típusú magyar-angol szótár, kifejezetten a magyarul tanulók számára. Ez az Országgh-
szótáraktól főleg abban különbözik, hogy sokkal több explicit információt tartalmaz a magyar nyelvről, mint amennyire egy magyar anyanyelvű szótárhasználónak szüksége vagy igénye szokott lenni. Ugyanakkor az újabb rohamos fejlődésnek indult magyar nyelv mai anyagát még a legújabb hagyományos magyar szótár sem képes számontartani (próbáljuk csak fellapozni az *áfa* szót bármelyik általános szótárban!). Ezért is fontos manapság az állandóan továbbszerkeszthető számítógépes szótárírás. Az új szótár gyakorlati ugyan, mégis több komoly elméleti kérdést kell tisztázni előállításának folyamán; ezeket a tapasztalatokat nemcsak a leendő angol-magyar változatban, hanem az intézetben tanulmányozott-tanított többi nyelv tanulói szótárának elkészítésekor is lehet majd hasznosítani.

Terveinkben szerepel egy tudományos magyar stúdiókkal foglalkozó központ létesítése, ahol egyrészt az angolul (is) beszélő nagyközönség számára szeretnénk megbízható szakmai szolgálatot, információkat nyújtani, másrészt a nemzetközi magyarságkutató központokkal szeretnénk fokozottabban és hatékonyabban együttműködni.

A CIKKBEN EMLÍTETT MŰVEK BIBLIOGRÁFIÁJA

1. Cushing, 1977: G.F. Cushing „The two earliest Hungarian grammars for English students” in: *Angol Filológiai Tanulmányok/Hungarian Studies in English* (Debrecen). XI. 73-82.

2. Singer, 1882: Ignatius Singer *Simplified Grammar of the Hungarian Language*. London: Trübner & Co. 1882.
3. Ginever és Ginever, 1909: C. Arthur and Ilona Ginever *Hungarian Grammar*. London: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co. Ltd. 1909.
4. Watts, 1855: Thomas Watts „On the recent history of the Hungarian language” *Transactions of the Philological Society (London)*. [III]. 14. 1855. 285-310. o.
5. Pulsky (!), 1858: Francis Pulsky „On the nature, peculiarities, and some affinities of the Hungarian language and grammar” *Transactions of the Philological Society (London)*. [V]. 3. 1858. 21-35. o.
6. Pulsky (!), 1859: Francis Pulsky „On the verbal and nominal affixes in the Hungarian language I.” *Transactions of the Philological Society (London)*. [VI]. 13. 1859. 97-116. o.
7. Pulsky (!), 1859: Francis Pulsky „On the affixes of the Hungarian language” *Transactions of the Philological Society (London)*. [VI]. 14. 1859. 116-124. o.
8. Patterson, 1874: A.J. Patterson „Hungarian” *Transactions of the Philological Society (London)*. 1873-1874. 1874. 216-219. o.
9. Patterson, 1885: A.J. Patterson „Report on recent Hungarian philology” *Transactions of the Philological Society (London)*. 1882-1884. 1885. 539-543. o.
10. Whitney, 1944: Arthur H. Whitney *Colloquial Hungarian*. London: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co. Ltd. 1944. Second revised edition (Routledge Kegan Paul) 1950.
11. Freeman és Screen, 1982: J. Freeman, J.E.O. Screen „Charles Barton’s Hungarian books at the School of Slavonic and East European Studies” *Solanus* No. 17, 1982. 1-14. o.
12. Czigány, 1967: *The Béla Iványi-Grünwald Collection of Hungarica. A Catalogue. Edited with a short biographical notice and with a bibliography of his writings by Lóránt Czigány*. London: Szepsi Csombor Literary Circle. 1967.
13. Cushing, 1956: *Hungarian Prose and Verse. A selection with an introductory essay by G.F. Cushing*. London: The University of London/The Athlone Press. 1956. Reprinted 1973.

14. Hajdu - Cushing, 1975: Peter Hajdu (!) *Finno-ugrian Languages and Peoples*. Translated and adapted by G.F. Cushing. The Language Library. London: André Deutsch. 1975.
15. Madách-Szirtes, 1988: Imre Madách *The Tragedy of Man* translated by George Szirtes. With an introduction by George F. Cushing. Budapest: Corvina. 1988.
16. Kosztolányi-Fadiman/Szirtes, 1990: Dezső Kosztolányi *Darker Muses* [Nero, a véres költő]. With a prefatory letter of Thomas Mann. Translated by Clifton P. Fadiman (translation revised by George Szirtes). Afterword by George Cushing. Budapest: Corvina. 1990.
17. Illyés-Cushing: Gyula Illyés *People of the Puszta*. Translated by G.F. Cushing. Budapest: Corvina, 1967. Second edition: London: Chatto and Windus. 1971.
18. Illyés-Cushing, 1973: Gyula Illyés *Petőfi*. Translated by G.F. Cushing. Budapest: Corvina, 1973.
19. Gárdonyi-Cushing, 1991: Géza Gárdonyi *Eclipse of the Crescent Moon* [Egri csillagok] translated by G.F. Cushing. Budapest: Corvina. 1991.
20. Ady-Cushing, 1977: Endre Ady *The Explosive Country: A selection of articles and studies 1898-1916*. Selection by Erzsébet Vezér, introductory essay, translation and annotations by G.F. Cushing. Budapest: Corvina. 1977.
21. Móricz-Cushing, 1988: Zsigmond Móricz *Seven Pennies and other short stories* selected, translated, and with an introduction by George F. Cushing. Budapest: Corvina. 1988.
22. Petőfi-Köpeczi, 1974: *Rebel or Revolutionary? Sándor Petőfi as revealed by his diary, letters, notes, pamphlets and poems*. Selection, foreword and notes by Béla Köpeczi. Poems translated by Edwin Morgan. Prose writings translated by G. F. Cushing. Budapest: Corvina. 1974.
23. Klaniczay, 1985: Tibor Klaniczay (ed.) *Old Hungarian Literary Reader. 11th to 18th Centuries*. [Translated mainly by G.F. Cushing]. Budapest: Corvina. 1985.
24. Czigány, 1976: Czigány Lóránt: *A magyar irodalom fogadtatása a viktoriánus Angliában 1830-1914*. Irodalomtörténeti füzetek 89. Budapest: Akadémiai Kiadó. 1976.

25. Karinthy-Duckworth Barker, 1939: Frigyes Karinthy *A Journey Round My Skull* [Utazás a koponyám körül]. Translated by Vernon Duckworth Barker. London: Faber and Faber, 1939. Second edition: Budapest: Corvina. 1992.
26. Abondolo, 1988: D.M. Abondolo *Hungarian Inflectional Morphology*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 1988.